

Моя профессиональная
карьера

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER

ISSN

2782-4365

Проверить
номер:

Научно-образовательный электронный журнал

ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ

Выпуск №71-1 (том 2)
(февраль, 2026)

Google
Scholar

Периодичность выпуска: 1 раз в неделю

Сайт: mpcareer.ru/oinv21veke. Почта: obrmprcareer@mail.ru

Международный научно-образовательный
электронный журнал
«ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ»

ISSN 2782-4365

УДК 37

ББК 94

**Международный научно-образовательный электронный журнал
«ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ». Выпуск №71-1 (том 2) (февраль,
2026). Дата выхода в свет: 09.02.2026.**

Журнал объединяет авторов на территории стран СНГ и помогает обмениваться передовыми научно-образовательными исследованиями.

Содержит научные статьи отечественных и зарубежных авторов по экономическим, техническим, философским, юридическим и другим наукам.

Миссия научно-образовательного электронного журнала «ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА В XXI ВЕКЕ» состоит в поддержке интереса читателей к оригинальным исследованиям и инновационным подходам в различных тематических направлениях, которые способствуют распространению лучшей отечественной и зарубежной практики в интернет пространстве.

Целевая аудитория журнала охватывает работников сферы науки и образования (педагоги, учителя, ученые, преподаватели, научные сотрудники, бакалавры, магистранты, аспиранты).

Материалы публикуются в авторской редакции. За соблюдение законов об интеллектуальной собственности и за содержание статей ответственность несут авторы статей. Мнение редакции может не совпадать с мнением авторов статей. При использовании и заимствовании материалов ссылка на издание обязательна.

© ООО «МОЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КАРЬЕРА»

© Коллектив авторов

Огульбахар Халилова, Ашыров Довлетмырат ПСИХОЛОГИЯ СПОРТА: МОТИВАЦИЯ, ВЫГОРАНИЕ, СТРАХ ПОРАЖЕНИЙ, ДАВЛЕНИЕ УСПЕХА	158
Davlatmurodova Farangiz Shavkat qizi KO‘ZI OJIZ TALABALARGA BERILAYOTGAN IMKONIYATLAR	167
Habibullayeva Shakhnoza Lutfullo kizi PROBLEMS IN TRANSLATING ECONOMIC TERMS	171
Nosirov Sh.N, Xolliyev N.H, Jalolov I.X, Boboqulov S.A. JAMOAT TRANSPORTI ORQALI EKOLOGIK MUAMMOLARNI KAMAYTIRISH YO‘LLARI	175
Якупов Артур Мансурович, Алишеров Робия Шахзод қизи ИНСТРУМЕНТ, ПРИСПОСОБЛЕНИЯ И СТАНКИ	180
Nazirova Nilufar Utkir qizi SABZAVOTLARDAN TAOMLAR TAYYORLASH TEKNOLOGIYASI	194
Ergashova Merjen, Annadurdyeva Oguljennet, Pokchiyeva Ogulnur DESIGNING INTELLIGENT INFORMATION SYSTEMS FOR EFFICIENT DATA PROCESSING AND ANALYSIS	198
Saidova Rayhona Khayrullo kizi LINGUACULTURAL ANALYSIS BETWEEN UZBEK AND ENGLISH LANGUAGES	209
Ишангульев И. ГЕОЛОГИЧЕСКОЕ СТРОЕНИЕ ЗАПАДНОГО ТУРКМЕНИСТАНА	213
Sunnat Hazratqulov Bozorboy o‘g‘li TRITIKALE, ARPA, VIKI VA JAVDAR O‘SIMLIKLARINING AGROTSENOZ HOLATDA MAHSULDORLIGINI ANIQLASH	218
Гурбанов Мердан, Абаева Огулбахт ВСЕМИРНАЯ ИСТОРИЯ ДЕНЕГ В МОНЕТАХ	229
Мелибоева Рухшона Илхомжон кизи ДИАЛЕКТИЗМЫ И ЭТНОГРАФИЧЕСКАЯ ЛЕКСИКА КАК ОТРАЖЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЙ СПЕЦИФИКИ ЯЗЫКА	233
Астанова Хурма, Гурбанныязов Аманмухаммет, Бабагелдиева Тылла, Ханов Керем МЕТОДОЛОГИЯ СКАФФОЛДИНГА В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАНИИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ И ПРАКТИЧЕСКАЯ РЕАЛИЗАЦИЯ	238
С.Солиев, Э.Курбонов ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ЕРЛАРИ МУҲОФАЗАСИНИНГ ТАШКИЛИЙ ҲУҚУҚИЙ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ	242

ФИО автора(-ов): С.Солиев, Э.Курбонов

Нурафшон туманлараро иқтисодий судининг судьялари.

Название публикации: «ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ЕРЛАРИ МУҲОФАЗАСИНИНГ ТАШКИЛИЙ ҲУҚУҚИЙ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ»

Аннотация: *мазкур мақолада қишлоқ хўжалиги ерларининг муҳофазасини норматив-ҳуқуқий асослари, муаммолар, суд амалиёти ҳамда бу борадаги чора-тадбирларнинг моҳияти илмий-ҳуқуқий ва амалий жиҳатлари таҳлил этилган.*

Калит сўзлар: *ер муҳофазаси, аграр соҳа субъектлари, тупроқ унумдорлиги, фермер хўжалиги, деҳқон хўжалиги, ер нобутгарчилиги, ерга етказилган зарар, ерни мақбуллаштириш, ер ижара шартномаси.*

Қишлоқ хўжалиги ерларида қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини самарали етиштирилишининг муҳим омилларидан бири бу – қишлоқ хўжалиги ерлари муҳофазасига оид чора тадбирларнинг кучайтирилиши билан боғлиқдир. Қишлоқ хўжалиги ерларининг ҳосилдорлиги ҳам айнан қишлоқ хўжалиги ерлари муҳофазаси таъминланиши орқали эришилади. Шу нуқтаи назардан, Ўзбекистон Республикасида қишлоқ хўжалиги ерларининг унумдорлигини оширишга қаратилган қатор ислохотлар олиб борилмоқдаки, бунинг негизида қишлоқ хўжалиги ерларида етиштирилаётган қишлоқ хўжалик маҳсулотларининг сифат ва миқдор жиҳатдан ҳажмини ошириш орқали аҳоли сонини ошиб бориши натижасида юзага келиши мумкин бўлган озиқ-овқат тақчиллиги муаммосини олдини олиш каби ўта муҳим вазифалар бажарилиши назарда тутилади. Зеро, Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг мингйиллик ривожланиш мақсадларидан биринчиси ҳам очликка қарши курашиш, хусусан, тўйиб овқатланиш даражасини оширишга қаратилгандир. Президентимиз Ш.Мирзиёевнинг маъруза ва чиқишларида, шунингдек тадбиркорлик субъектлари билан учрашувларида бу масалага алоҳида эътибор қаратадилар. Жумладан, 2025 йил якуни бўйича Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномасида ҳам “қишлоқ хўжалигида –

унумдорликни ошириш учун биоинженериядан кенг фойдаланиш, илғор агротехника ва сув тежайдиган усулларни фаол қўллаш; иқтисодий ўсиш ва экологик барқарорлик ўртасидаги мувозанатни таъминлаш учун “яшил” энергетика, чиқиндисиз ишлаб чиқаришга ўтиш” борасида кадрлар тайёрлаш зарурлигини таъкидладилар.¹

Мана шу амалга оширилаётган ислохотлар натижасида юртимизда аҳолининг яшаш тарзи яхшиланиб, ҳаёт фаровонлиги ошмоқда. Мустақиллик йилларида “Мамлакатимизда буғдой етиштириш икки баробар, картошка ва сабзавот етиштириш уч баробар кўпайди. Мева етиштириш ҳам сезиларли равишда ортиб, узум етиштириш даражаси икки баробар ўсди. Умуман олганда, мустақил Ватанимизда қишлоқ хўжалиги йилига ўртача 6 фоизга ошиб бормоқда”². Лекин, бу борадаги ишларни изчил давом эттириш доимо давлатнинг диққат эътиборида туриши талаб этилади.

Бугунги кунда қишлоқ хўжалиги ерлари муҳофазасини таъминлаш, сақлашга қаратилган бир қанча қонун ҳамда қонун ости ҳужжатлари мавжуд. Масалан, Ўзбекистон Республикаси Ер кодекси, Ўзбекистон Республикасининг “Фермер хўжалиги тўғрисида”ги, “Деҳқон хўжалиги тўғрисида”ги, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 24 февралдаги “Қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерлардан фойдаланиш ва муҳофаза қилиш тизимини такомиллаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-5006-сон Қарори, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Қишлоқ хўжалигига мўлжалланган ерларда мониторинг ишларини амалга ошириш, ерларни муҳофаза қилиш ва ер тузиш фаолиятини тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тасдиқлаш тўғрисида”ги 2022 йил 14 январдаги 22-сон Қарорларида айнан қишлоқ хўжалиги ерларини муҳофаза қилиш бўйича ердан фойдаланувчилар ва ваколатли давлат органларининг вазифалари ва амалга оширилиши лозим бўлган чора-тадбирлар кучайтирилган. Шунини алоҳида эътироф этиш жоизки, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларига талабнинг ошиб бориши, аграр соҳада ишлаб чиқариш ҳажмининг ортиши натижасида мазкур қонун ҳамда қонун ости ҳужжатларида тупроқ унумдорлигини сақлаш бўйича

белгиланган нормаларни такомиллаштириш эҳтиёжи туғилмоқда. Бу борада сўз юритганда энг аввало ерлари муҳофазасини таъминлашда муҳим аҳамиятга эга бўлган тупроқ унумдорлиги тушунчасининг юридик таърифига ойдинлик киритиш лозим.

Қишлоқ хўжалиги ерларининг сифат кўрсаткичларидан муҳими ҳисобланган тупроқ унумдорлиги тушунчасига юридик жиҳатдан турли назарий таърифлар берилган. М.Мирзаев ҳамда Ж.Сафаровлар тупроқ унумдорлигига қуйидагича таъриф беришади: “Тупроқ унумдорлиги – тупроқнинг ўсимликларнинг озуқа моддаларига, намлик, ҳаво, биотик ва физик-кимёвий муҳитга бўлган эҳтиёж”³, М.Бринчук эса “ер тавсифининг юридик аҳамияти шундаки, тупроқдан фарқли равишда уни ер шари устки қатламидан ажратиб олиб бўлмайди. Тупроқ сифат тавсифидаги фарқлар – жисмоний, кимёвий, физик-географик, хўжалик-иқтисодий, тарихий ва ҳаттоки, эстетик, шунингдек, тупроқнинг кўчмас мулк сифатида ўзига хосликлари Ер кодексида кўзда тутилган ер категориялари ва турларини белгилаш учун асос бўлади”⁴. Лекин, шуни алоҳида таъкидлаш керакки, ҳеч бир норматив-ҳуқуқий ҳужжатда “тупроқ унумдорлиги” тушунчасига юридик таъриф берилмаган. “Тупроқ унумдорлиги” тушунчаси норматив ҳуқуқий ҳужжатларда ёритиб берилиши келажакда қишлоқ хўжалиги ерлари муҳофазасини таъминлашда муҳим аҳамият касб этган ҳолда уни сақлаш билан боғлиқ мажбуриятларни бажарилишини таъминлашнинг муҳим асоси бўлиб хизмат қилади.

Дарҳақиқат, қишлоқ хўжалиги ерлари муҳофазасини таъминлаш ерларнинг деградацияга учраши, чўлланиш ҳолатларининг олдини олишга ҳам хизмат қилади. Олимларнинг эътироф этишларича, сўнги йилларда Марказий Осиёда табиий-иқлим ва антропоген омиллар туфайли ерларнинг таназзулга (деградацияга) учраши тобора ташвишли тус олмоқда⁵. Аграр соҳа субъектлари ихтиёрида бўлган қишлоқ хўжалиги ерларининг унумдорлиги пасайиши бора-бора уларнинг қишлоқ хўжалиги ерлари тоифасидан заҳира ерлари тоифасига ўтишига сабаб бўлади. Бу эса, уларнинг қишлоқ хўжалиги айланиши доирасидан четга чиқиши натижасида мазкур ерларнинг чўлланиши ҳамда деградациясини

келтириб чиқаради. Шулардан келиб чиқиб, БМТнинг Қурғоқчиликка ва чўлланишга қарши кураш Конвенцияси талаблари бажарилишига қаратилган чора-тадбирлар ва унинг миллий ҳуқуқий асослари такомиллаштирилиши ҳам тупроқ унумдорлиги сақланишини таъминлайди.

Қишлоқ хўжалиги ерлари муҳофазаси таъминланишининг яна бир муҳим омилларидан бири бу – аграр соҳа субъектларининг тупроқ унумдорлигини сақлаш бўйича мажбуриятларидир. Аграр соҳада ишлаб чиқариш фаолияти билан шуғулланувчи энг асосий субъектлар ҳисобланган фермер хўжаликлари, деҳқон хўжаликларининг бугунги кундаги тупроқ унумдорлигини сақлаш билан боғлиқ мажбуриятларининг ҳуқуқий асослари муна шу хўжаликлар фаолиятини тартибга солувчи махсус қонунларда ўз аксини топган. Жумладан, Ўзбекистон Республикасининг “Фермер хўжалиги тўғрисида”ги қонунининг 17-моддасида фермер хўжалигининг мажбурият ларидан бири сифатида “ер участкасининг мелиоратив ҳолатини яхшилаш, унинг унумдорлигини сақлаб қолиш ва ошириш тадбир-чораларини кўриши, бизнес-режада шу мақсад учун маблағлар ажратилишини назарда тутиши” белгиланган бўлса, Ўзбекистон Республикасининг “Деҳқон хўжалиги тўғрисида”ги қонунининг 12-моддасида эса “томорқа ер участкасини асраш, унинг унумдорлигини сақлаш ва ошириш юзасидан сарф-харажатлар қилиш” мажбурият сифатида ўрнатилган. Мазкур қонунлардан келиб чиқиб, аграр соҳа субъектлари томонидан тупроқ унумдорлигини сақлаш борасида мажбуриятларининг ҳуқуқий асоси яратилган деб айтишимиз мумкин. М.Усмонов, М.Мирзаабдуллава, Г.Узаковаларнинг фикрича ўнлаб қонун ости меъёрий ҳужжатлари ер муҳофазаси, тупроқ унумдорлигига оид муносабатларни тартибга солишга қаратилган. Бироқ, бу дегани ер муҳофазаси, тупроқ унумдорлигини асраш ва оширишга оид қонун нормаларини мукаммал, такомиллаштиришга эҳтиёж сезмайди дегани эмас. Қонунларимизни ютуқларини эътироф этган ҳолда, уларни янада такомиллаштириш мақсадга мувофиқлигини таъкидлайдилар⁶. Мазкур фикрга қўшилган ҳолда юқорида эътироф этилган қонунларни такомиллаштириш ҳар томонлама мақсадга мувофиқдир.

Бугунги кунда фаолият юритаётган фермер ва деҳқон хўжаликларининг барчаси ҳам ер муҳофазаси бўйича мажбуриятларни бир хилда бажармоқдалар деб айтиб бўлмайди. “Фермер хўжаликлари тўғрисида”ги қонуннинг 33-моддасида фермер хўжалигини тугатиш асосларидан бири сифатида “фермер хўжалиги бошлиғининг қарорига биноан” эканлиги белгиланган. Фермер хўжалиги узоқ йиллар давомида қишлоқ хўжалиги ерларида ўз фаолиятини олиб бориши натижасида ернинг унумдорлиги пасайса натижада мазкур ерда фаолиятини олиб бориш истаги мавжуд бўлмаса, у ўз фаолиятини тугатишга қарор қилади. Яъни, фермер хўжалиги бошлиғининг қарорига асосан унинг фаолияти белгиланган қонун ҳужжатлари асосида тугатилади. Мазкур ҳолатда ернинг унумдорлигини тиклаш масаласи кимнинг зиммасида қолади? Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг 65-моддасида “Ердан хўжасизларча фойдаланиш ёки уларни яроқсиз ҳолга тушириш” ҳаракатларини содир этганлик учун жавобгарлик масаласи келтирилган. Бундай ҳолатда тугатилаётган фермернинг ернинг сифатини бузганлик учун жарима сифатида тўлаши лозим бўлган суммадан кўра ернинг унумдорлик хусусиятини йўқотиши ҳолатининг ижтимоий, иқтисодий зарари давлат учун кўпроқ бўлиши мумкин.

Кейинги йилларда фермер хўжаликлари фаолиятини такомиллаштириш мақсадида улар фаолиятини мақбуллаштиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2013 йил 31 январдаги “Фермер хўжалиги ер майдонини мақбуллаштириш ва уни тугатиш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида”⁸ги 22-сон қарори, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2015 йил 15 декабрдаги “Фермер хўжаликларини юритиш учун берилган ер участкалари майдонларини мақбуллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”⁸ ги 362-сон қарорлари мазкур муносабатларни тартибга солишга хизмат қилмоқда. Мазкур норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга кўра фермер хўжалиги фаолиятини мақбуллаштириш учун белгиланган асосларнинг моҳиятини шуни англаш мумкинки, мавжуд асосларда келтирилган ҳаракатлар фермер хўжаликлари томонидан бажарилмаганида, ўз

навбатида ер ижара шартномасида назарда тутилган ернинг унумдорлигини сақлаш мажбурияти ҳам қайсидир маънода тўлиқ бажарилмаслигидан далолат беради. Бундай ҳолларда ҳам унга тегишли бўлган ер участкаларида янгитдан ташкил этиладиган фермер хўжалиги зиммасига ернинг унумдорлигини ошириш мажбурияти тушади ва у ўз маблағлари ҳисобидан бу ишларни бажариши талаб этилади. Мазкур ҳолатларда тугатилаётган фермер хўжалиги ернинг унумдорлигини пасайтирганлик учун жавобгарлик масаласи очик қолиши мумкин. Мана шу каби ҳолатларни олдини олиш мақсадида тегишли равишда мавжуд қонун ҳамда қонун ости меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларни такомиллаштириш орқали мана шундай келиб чиқиши лозим бўлган зарарларни олдини олишга асосий эътибор қаратилиши мақсадга мувофиқ деб уйлаймиз. Бунинг учун ихтиёрий ёки мажбурий тарзда ўз фаолиятларини тугатаётган аграр соҳа субъектларининг айнан ернинг унумдорлигини сақлаш бўйича мажбуриятлари қай даражада таъминланганлиги, ернинг унумдорлигини тушириб юбориш ҳолатларида эса буни қайта тиклаш билан боғлиқ сарф-харажатларни тугатилаётган субъектлардан олиб қолиш масалаларига эътибор қаратилиши ўз навбатида давлат учун ҳам, атроф табиий муҳит муҳофазаси учун ҳам, қолаверса жамият учун ҳам аҳамиятли ҳисобланади. Шунингдек, бундай ҳолатларни келиб чиқишини олдини олиш мақсадида махсус ваколатли давлат органларининг ер назорати, мониторингини олиб бориш ва аниқланган камчиликлар бўйича тегишли чора-тадбирларни амалга ошириш борасидаги ваколатларини ҳам такомиллаштирилиши мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз.

Ер муҳофазасини таъминлашда ҳуқуқий таъсир этиш орқали ҳам чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Хусусан, ер нобудгарчилиги харажатларини қоплаш, ерга етказилган зарарни қоплаш, ер участкасидан мақсадсиз фойдаланилганлик ҳолатлари билан боғлиқ низолар иқтисодий судлар томонидан мазмунан кўриб ҳал этилмоқда. Аксарият ҳолатларда ер ижара шартномаларини бекор қилиш билан боғлиқ низоларни кўриш жараёнида ердан фойдаланувчиларнинг ижарага олинган ер участкасидан мақсадсиз фойдаланганлиги ҳолатлари ўз исботини топиши натижасида ер ижара

шартномалари бекор қилинмоқда. Шунингдек, қишлоқ хўжалиги субъектларининг ғалладан бўшаган майдонларни ёқиб юборишлари натижасида табиатга хусусан, қишлоқ хўжалиги ерига миллиардлаб зарар келтираётганликлари суд амалиётида учраб турган амалий мисоллар ҳисобланди.

Қишлоқ хўжалиги ерлари муҳофазасининг ижтимоий-иқтисодий аҳамиятини инобатга олган ҳолда мазкур муносабатларни тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга юқорида билдирилган фикр, мулоҳазалар асосида тегишлича ўзгартириш ва қўшимчалар киритилиши ер муҳофазаси муносабатларни такомиллашувига хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. <https://president.uz/>. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномаси. 26.12.2025 й.
2. Рўзиназаров Ш. “Озиқ-овқат маҳсулотлари тақчиллигининг олдини олиш долзарб масала (иккинчи мақола)” // Инсон ва қонун газетаси. №37. 2014 йил 23 сентябрь.
3. Нурматов М., Сафаров Ж. Қишлоқ тараққиёти: бугуни ва келажак истиқболлари. / Ўқув қўлланма. ТДЮИ. Тошкент. 2009. – Б. 131.
4. Бринчук М. Экологическое право: Учебник-2е изд., перераб. И доп. – М.: Юристъ, 2005. – 392 с.
5. Холмўминов Ж. Ерлар деградациясини олдини олиш ва уларни экологик ҳуқуқий муҳофаза қилишда хорижий мамлакатлар тажрибаси // Ер ресурсларини интеграциялашган бошқаришда фан ва инновацион технологиялар мавзусидаги республика илмий-амалий семинар маърузалар тўплами. Тошкент. 2015. 58-бет.
6. Усмонов М., Мирзаабдуллаева М., Узакова Г. Ўзбекистонда ер ҳуқуқининг назарий муаммолари. Тошкент. ТДЮИ. 2011. Б. 144.
7. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2012 й., 43-сон, 493-модда.
8. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2013 й., 5-сон.

9. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2015 й., 50-сон, 627-модда.